

ימי בראשית בתנובה

לקראת העברת הבעלות והשליטה לידיים פרטיות, ראוי שנדע קצת על הימים הראשונים בתנובה והקמתו של משק החלב בישראל. דרך ארוכה עבר הענף שהפך בהדרגה להיות הענף החקלאי הטוב בישראל ואחד הטובים בעולם המערבי. **אריה שד"ר** קרא בעיון את ספרו של מנכ"ל תנובה לשעבר **נחום ורלינסקי ז"ל** - "בלבטי תנובה" ומביא לנו סיפורי בראשית

אך אליה וקוץ בה: מכירת התוצרת הייתה בלתי אפשרית, כיוון שהייתה התנגדות של המוכרים הוותיקים שהתמקמו בשכונות לפנייהם (עפ"י זכויות השיווק של אותם ימים). כך קרה שחברי המשקים יצאו ממשקם על סוס ועגלה עם כדי החלב - ולא מצאו למי למוכרו. ברוב המקרים היו חברי המשקים שבים כשהחלב שבכדיהם החמיץ, בינתיים. המשקים פנו למוסדות היישוב וביקשו מהם עזרה, ורק לאחר שהופעל לחץ, הסכים "המשביר" בשנת 1921 להקים מחלקה שתוקדש לתוצרת חקלאית, ובשלב הראשון הוסכם שהמחלקה תמכור רק חלב. יתר התוצרת החקלאית שנותרה לשיווק נשארה לנטל על המשקים שנאלצו למצוא לה קונים. בנוסף, הקים "המשביר" מחלבה אשר יצרה גבינה ושמנת מהחלב העודף, ואף קידם במידה מסוימת את הנושא. "המשביר", אשר ייעודו היה לספק דברי מכולת וחלקים טכניים להתיישבות העובדת, לא היה בנוי לפיתוח השיווקי בערים ובמושבות. לאט לאט, החלו לצוץ מחשבות בהתיישבות שיש להקים מסגרת שיווקית,

עם תחילת התחדשותה של ההתיישבות בא"י, החלו המתיישבים החדשים במושבות לגדל פרות חלב לצריכה עצמית. מאוחר יותר גילו האיכרים שנותרו עודפי חלב, שאותם ניתן למכור למושבות ולערים הסמוכות, וכך עשו. ספקי החלב בשנים ההן היו מושבות הטמפלרים (50% מהתצרוכת), המושבות היהודיות הותיקות ועדרי עזים מכפרים ערביים, שעברו ברחובות הערים וחלבו את העז ישירות לסיריהן של עקרות הבית.

ההתארגנויות האזוריות נהפכו בהמשך למחוזות, וכך נוצרו שלושה מחוזות עיקריים שקראו לעצמם "תנובה", ע"ש מחלבה באזור פתח-תקווה. כל מחוז היה עצמאי ואחראי על קבלת החלב והפצתו

כשקמו משקי העובדים (הקבוצות, הקיבוצים ומושבי העובדים), גם הם היו מבוססים בעיקר על הרפת והלול,

"אחד במאי" 1952

מסנות החלב - תל יוסף, 1932

ועידת תנובה בשנות ה-30

בהתקרב מלחמת העולם השנייה, החלה עלייה גדולה מארצות מערב אירופה. עלייה זו כללה אנשים בעלי אמצעים כלכליים והשכלה גבוהה, שהיו רגילים לרמת חיים גבוהה ולמוצרים המשובחים ביותר. הם הביאו לביקוש גדול של חלב ושל מוצריו (ירקות ופירות).

בתקופת המלחמה, התפתחו הייצור והשיווק עקב הפסקת הפעילות הימית, אשר נגרמה בעקבות השתלטותן של איטליה וגרמניה על מרחבי הים התיכון, כך שלא אפשרו לספינות זרות לשוט.

כל אותן השנים נאבקה "תנובה" בייבוא זול מן הארצות השכנות ומאוסטרליה.

הקמת המדינה, קליטת התוצרת החקלאית ואספקתה ליישובים החדשים, וגם אספקת התוצרת במלחמות ישראל, כל אלו גזלו מ"תנובה" מאמצים רבים שבהם עמדה בכבוד, באחריות ובמסירות.

לאורך כל השנים, עמדו לנגד מנהלי "תנובה" המופת והארגון הקואופרטיבי של המודלים בארצות המפותחות במערב אירופה, ששאפו לרכז את שליטתם על תהליך השיווק במסגרת שיתופית על תעשיית המחלבות שבארצם.

ומה אצלנו? ■

סיכום עבודתו של החקלאי - ההצלחה והכישלון הם אלו שיקבעו את פרנסתו.

בוועידה זו גם הוצבו התנאים המתאימים לחברות ב"תנובה", אשר כוללים:

א. עבודה עצמית (בהמשך הוסכם על "עבודה עברית").

ב. חברות בהסדרות העובדים (בוטל זמן-מה לאחר מכן).

ג. מכירת התוצרת כולה ל"תנובה".

"תנובה" מצדה התחייבה לשפר את התוצרת ולייעל את שיווקה (ע"י הקמת בתי-מיון ואריזה).

כשהחלו הדברים להסתדר, פרץ משבר כלכלי-עולמי אשר נתן אותותיו גם בארץ: מחירם של החלב והביצים, אשר היו מרב התוצרת של ההתיישבות העובדת, ירד אל מתחת למחיר הוצאות הייצור, ומצוקות כלכליות קשות החלו ביישובים.

חברי המשקים, ביחד עם פקידי ועובדי "תנובה", החלו לעבור בשכונות ע"מ לשכנע את תושביהן לקנות תוצרת עברית ונכשלו בכך (כי הם כבר היו רגילים לתוצרת זרה, גרמנית או בדואית). למרות כל זאת, הצליחה "תנובה" לייצב את המצב ולצאת מהמשבר הנ"ל.

עצמאית ומאורגנת, והחלה נטישת "המשביר" באזורים שונים והתארגנויות אזוריות. חלוצי הנטישה היו קריית-ענבים ואזור ירושלים, לאחר-מכן הצטרפו חיפה והעמקים, ולבסוף גם ת"א.

ההתארגנויות האזוריות נהפכו בהמשך למחוזות, וכך נוצרו שלושה מחוזות עיקריים שקראו לעצמם "תנובה", ע"ש מחלבה באזור פתח-תקווה. כל מחוז היה עצמאי ואחראי על קבלת החלב והפצתו.

מכאן צצו להן בעיות חדשות: ייצור החלב הגדול היה בחיפה ובעמקים, ואילו הצרכנים הגדולים היו בערים ובמושבות הגדולות - כך נוצר עודף בצפון ומחסור במרכז ובירושלים. כשניסו משקי הצפון לשווק חלב למחוזות האחרים, הם לא קיבלו אישור מהמחוזות. היוכוחים במוסדות היישוב היו קשים ואינסופיים.

לאחר דיון הוחלט להקים מסגרת ארצית אשר תכווין את השיווק בארץ כולה:

ב-1930 התקיימה בנהלל ועידת "שלושת התנובות המחוזיות" ועל הפרק עמד ארגון השיווק בתנאים שווים, תקנות על עזרה חדדית בין המשקים ושיווק קואופרטיבי. כבר אז היה ברור ששיווק התוצרת החקלאית היא